

650 lat herbu miasta Krakowa. Wystawa dedykowana Profesorowi Marianowi Friedbergowi w pięćdziesiątą rocznicę śmierci. Katalog wystawy, scenariusz Zenon Piech, opr. merytoryczne Bożena Lesiak-Przybył, Zenon Piech, Aldona Warzecha, opr. graficzne Barbara Wiślak, Archiwum Narodowe w Krakowie, Kraków 2019, ss. 192.

W samo południe 10 X 2019 r. na pl. Szczepańskim w Krakowie uroczyste otwarto posterową wystawę pt. 650 lat herbu miasta Krakowa, prezentowaną tam już od 8 do 29 X, a następnie pokazywaną także na dziedzińcu Archiwum Narodowego w Krakowie, przy ul. Siennej 16 (od 29 X do 2 XII). Pomysłodawcą wystawy był Zenon Piech (Zakład Nauk Pomocniczych Historii UJ), a współrealizowały ją, od strony merytorycznej Bożena Lesiak-Przybył i Aldona Warzecha, archiwistki Archiwum Narodowego w Krakowie, a od strony graficznej Barbara Wiślak (Katedra Komunikacji Wizualnej ASP w Krakowie). Wystawa powstała we współpracy z Towarzystwem Miłośników Historii i Zabytków Krakowa oraz Urzędem Miasta Krakowa, przy wsparciu Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego i Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, Oddział w Krakowie. Projekt został sfinansowany przez Miasto Kraków, a przewidywał nie tylko przygotowanie wystawy, ale także wydanie przez Archiwum Narodowe w Krakowie towarzyszącego jej katalogu, który – niestety – rozprowadzany był tylko poza obiegiem księgarskim. Łatwo zatem przeoczyć tak kolportowaną publikację, jakich *notabene* coraz więcej pojawia się w wydawniczym obiegu¹. Z naukowego punktu widzenia byłoby to przeoczenie

---

¹ Przypomnijmy tu przy okazji, że w 2007 r. staraniem Urzędu Miasta Krakowa wydano liczącą 30 stron, kolorową, ilustrowaną kilkudziesięcioma reprodukcjami dokumentów i pieczęci, darmową publikację folderową: *Herbowe pieczęcie miasta Krakowa* (opr. B. Kasprzyk, konsultacja J. Malec), która nie jest uwzględniana w przedmiotowej bibliografii. Na podobnych zasadach wydano wówczas także: *Cracoviana na polskich monetach* (konsult. L. Litewka), *Historię Krakowa w banknotach zapisaną* (konsult. J. Malec, L. Fijał, L. Litewka), a także *Widoki Krakowa na polskich medalach* (konsult. J. Malec).

niewskazane. Katalog bowiem, łącząc w sobie dobrze pojętą popularyzację tematu historycznego z reprodukowanymi obrazowymi przekazami źródłowymi, zapewni sobie stałe miejsce nie tylko na półkach cracovianistów i nie tylko w bibliotekach badaczy heraldyki miejskiej na ziemiach polskich, ale badaczy heraldyki w ogóle.

Katalog otwiera krótka Przedmowa Wojciecha Krawczuka, dyrektora Archiwum Narodowego w Krakowie, po której zamieszczono wprowadzający esej napisany przez Z. Piecha, Herb Krakowa klejnot dziedzictwa historycznego miasta. Autor słusznie podkreślił w nim, że prezentowany katalog „ukazuje herb miasta w świetle najnowszych badań i stanowi poważny krok w stronę jego nowoczesnej monografii”, wskazując przy tym na pięć wątków tematycznych, wokół których koncentrują się badania heraldyczne nad krakowskim znakiem: geneza herbu, jego treści, funkcje, stylizacja i barwa. Podkreślił ich obecność w narracji wystawy, ze szczególnym zaakcentowaniem genezy herbu i czterech kluczowych etapów jego kształtowania się jako znaku prawnego, a także wskazaniem jego nośników, sfer występowania i przypisywanych mu funkcji. Uzupełnieniem wprowadzającego tekstu jest esej B. Lesiak-Przybył i A. Warzechy, Herb Krakowa w zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie, wyliczający zespoły archiwalne, w których znajdują się materiały do historii herbu miasta. Na końcu katalogu zamieszczono krótkie streszczenie w języku angielskim oraz zestawiono bibliografię tematu.

W przypadku tak pomyślanej wystawy nie łatwo było zaprezentować zgromadzony materiał źródłowy w taki sposób, aby zrealizować wytyczone cele (popularno)naukowe i przedstawić szerokiej publiczności wybrane wątki z historii herbu miasta, a jednocześnie nie odwoływać się wielokrotnie do tych samych wizerunków i uczynić zadość wymogom, jakie stawia przed twórcami wystawa plenerowa. A przecież wiele wykorzystanych obiektów z powodzeniem mogłoby ilustrować kilka różnych zagadnień, przedstawionych na wystawie na osobnych planszach, a w drukowanym katalogu aż w 25 osobnych, kilkustronicowych rozdziałach (Na początku była pieczęć; Geneza herbu; Blask renesansowych druków; Lata zmian; Ratusz – siedziba władz miejskich; Dokumenty miejskie; Oprawy ksiąg miejskich i superekslibrisy; Ilustracje w księgach miejskich; Chorągiew Krakowa; W symbolicie cechowej; W sferze sakralnej; W przestrzeni Uniwersytetu Jagiellońskiego; Widoki i plany Krakowa; Wśród herbów państwa; Herb miasta herbem państwa; W autonomicznym Krakowie; Odzyskiwanie wolności; Budynek Magistratu; W życiu codziennym XIX-XX wieku; W drodze do zatwierdzenia; Pod okupacją niemiecką; W czasach PRL; Współczesne insygnia władz miasta; Znaki miasta dziś; Herb Krakowa w badaniach naukowych). Wyszczególnienie aż tylu tematycznych wątków związanych z historią herbu Krakowa spowodowało pewne wymieszanie zagadnień chronologicznych z rzeczowymi, ale w publikacji katalogowej (powielającej poszczególne plansze wystawy) był to zabieg całkowicie usprawiedliwiony, czy wręcz konieczny. Poszczególne rozdziały katalogu składają się z krótkiego wprowadzenia i kilku znakomych jakościowo fotografii różnorodnych obiektów z herbem Krakowa, które są *de facto* mini-edycjami ikonograficznych przekazów źródłowych w zakresie heraldyki (w całym katalogu jest ich ponad 150).

Wystawa była też swoistym hołdem złożonym dawniejszym badaczom dziejów herbu Krakowa. Zadeedykowana została prof. Marianowi Friedbergowi w pięćdziesiąt rocznicę Jego śmierci, ale przywołała też i przypomniała dokonania badawcze takich uczonych, jak Franciszek Piekosiński, Roman Grodecki, Adam Chmiel i Włodzimierz Budka. Na wystawie i w katalogu temu zagadnieniu poświęcono osobną część Herb Krakowa w badaniach naukowych. Jednocześnie wystawa i drukowany katalog są także próbą obrony pozycji herbu miasta w systemie używanych przez niego znaków, szczególnie wobec współczesnej ekspansji logotypów (co zauważamy przecież nie tylko w Krakowie). Wspomnieć należy w tym kontekście, że Z. Piech jest orędownikiem traktowania herbu Krakowa jako zabytku (Oddajcie mieszkańcom herb Krakowa, *Gazeta Krakowska*, nr 15 [21231], 19 I 2018, s. 18-19; Herb Krakowa ma 650 lat, *Dziennik Polski, Magazyn*, 11 X 2019, s. 08-09), ze wszelkimi płynącymi z tego faktu konsekwencjami, a wydatnie wspomaga go w tym względzie B. Wiđlak (Między tradycją a nowoczesnością. Dylematy projektanta herbów, *Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego*, seria nowa 18, 2019, s. 329-346), odpowiedzialna za wspaniale zrealizowaną stronę wizualną omawianego tu katalogu.

Otrzymaliśmy więc (popularno)naukowy katalog z wystawy, który szeroko prezentując złożoną problematykę herbu Krakowa, z jednej strony wydatnie zbliża nas do monograficznego ujęcia jego historii, z drugiej zaś stanowić będzie – z racji historycznego znaczenia miasta – ważny punkt odniesienia przy badaniach polskiej heraldyki miejskiej w ogóle.

Paweł Stróżyk (Poznań)

<https://orcid.org/0000-0003-1063-3760>